

For Sions skyld vil jeg ikke tie

Historien om kristensionismen

Av Leif S. Jacobsen

Det var mange av oss som reagerte med forskrekkelse da rapporten fra bispemøtet i 2020 ble presentert. Der tok man avstand fra kristensionismen og fant denne *«teologisk og menneskerettslig uholdbar»*. Etter en svært karikert og ensidig framstilling, slo man fast at kristensionismen *«er mye verre enn apartheid»* og at *«dette er et avvik som har lite med tradisjonell kristendom å gjøre.»*

Bispemøtets uttalelse kan være bakteppe når vi her skal se nærmere på kristensionismens stolte historie, en historie båret fram av kristne lederskikkelser som leste bibelen, tolket den bokstavelig og oppdaget at Gud absolutt ikke har forkastet sitt folk Israel. Flere måtte betale en høy pris for sitt syn, endog til å bli brent på bålet. Men de var tro mot det de hadde sett i profetordet. Da den moderne staten Israel ble opprettet i

1948 hadde kristne sionister gjennom flere hundre år vært med å berede grunnen.

Oldkirken og Middelalderen

Oldkirken hadde mange røster som ville fjerne seg fra kirkens jødiske arv. Justin Martyr (160 e.Kr) hevdet at *«den kristne kirke er «det sanne, åndelige Israe»*. Flere av kirkefedrenes uttalelser om jødefolket er skremmende lesning. Bibelens profetier om en framtid for Israel i sitt eget land måtte tolkes billedlig, mente de. Gud hadde forkastet Israel og kirken hadde tatt over. En ondskapsfull anti-semittisme preget store deler av kirken.

Noen lysende unntak var det. Gerard av Borgo San Donnino (omkring 1255) mente at noen jøder i endens tid ville vende tilbake til sitt hjemland. Johannes av Rupescissa (ca. 1310-1366) mente at jødene skulle vende tilbake til sitt land. Som bevis viste han til en bokstavelig utlegning av profetene i GT.

Fra reformasjonen til pietismen

I sitt skrift *«At Jesus Kristus er født som jøde»* utgitt i 1523, bruker Martin Luther svært milde ord om jødene. Om vi behandlet jødene vennlig og rettledet dem forsiktig ut fra den Hellige Skrift, ville mange av dem vende om til den kristne tro. Dette gikk ikke som forventet, for da Luther i 1543 utga det anti-semittiske *«Om jødene og deres løgner»*, var det ikke mye igjen av vennlighet og forståelse for jødefolket.

En bibelutgivelse skulle føre til store endringer. Da Maria Tudor ble engelsk dronning i 1553, rømte mange protestanter til Europa fra forfølgelsene. Flere teologer og bibelforskere kom til Genève og utga i 1560 en ny engelsk bibel. Den var spesielt beregnet på familier og vanlige bibellesere. Genève-bibelen, som var den første komplette bibelen til engelsk basert på den hebraiske og greske

grunnteksten, ble først og fremst kjent for sine noter og forklaringer. Teologen Theodore Beza hadde tidligere utgitt en latinsk oversettelse av NT med noter og forklaringer i margin. Disse ble tatt med i den nye bibelen. «*The Geneva Bible*» og bibelkommentarer til denne bibelen, banet veien for at engelske puritaner åpnet seg for troen på en framtidig gjenopprettelse av jødefolket i endetiden. Ikke minst var notene til Romerbrevet viktige.

Bibelen ble dermed gjort tilgjengelig for den jevne bibelleser på deres eget morsmål. Lesningen av Det gamle testamente uten kirkens allegoriske erstatnings-syn skapte grobunn for en voksende kristensionisme. I endens tid skulle Israel vende om og gjenopprettes i sitt pakts-land. Dette var det alminnelige synet blant puritanerne på de britiske øyer og i senere i de amerikanske kolonier.

En av de største puritanske teologene i England, John Owen (1616-1683) skrev: «Jødene skal samles fra alle deler av jorden der de er spredt og føres tilbake til sitt hjemland. Fra første del av 1600 tallet var troen på en framtidig gjenopprettelse av jødene utbredt blant engelske puritanere.

Phillip Jacob Spener og Halle-pietistene

Begynnelsen av 1700-tallet så en ny bevegelse vokse fram når det gjaldt kristen-jødiske relasjoner – den tyske pietismen. Halle-pietistenes pionermisjon *Institutum Judaicum* var et akademisk kurs der man ble trent til misjon blant jøder. Pietistgrupper i Sentral- og Nord Europa så vel som engelsktalende troende ble sterkt påvirket og etterlot et varig inntrykk i synet på og behandlingen av jøder.

Pietistenes agenda ble sterkt preget av grunnleggeren av Halle-pietismen Phillip Jacob Spener (1635 - 1705). I sin *Pia Desideria* (Fromme ønsker), det mest

innflytelsesrike skrift blant Tyske pietister, beskrev Spener en alternativ holdning til jødene. Han oppfordret til å behandle dem med vennlighet og godvilje. Jødene ville igjen spille en avgjørende rolle i hendelsene fram mot etableringen av Guds Rike på jorden. De sto i et pakts forhold med Gud og ville til slutt bli gjenopprettet som nasjon.

Pietister og puritaner så på jødene som arvinger til historiske land og arbeidet for at kunne komme tilbake til Det Hellige land. Puritanere og pietister var overbevist om at de bibelske referanser til Israel, Juda, Sion og Jerusalem skulle forstås bokstavelig. Profetien om Israel i GT gjaldt jødefolket. Troen på Jesu snarlige gjenkomst ga deres arbeid blant jødene en sentral plass. De underviste om jødernes messianske rolle og historiske oppdrag.

Britisk restaurasjonisme på 1800-tallet

En av de fremste restaurasjonister (sionister) i England på 1800 tallet var Antony Ashley Cooper (1801-1886), senere Lord Shaftesbury. Som leder av Londons forening til fremme av kristendom blant jøder, bidro han til at den Anglikanske kirke opprettet et bispesete i Jerusalem med en omvendt jøde som første biskop. Shaftesburys viktigste bidrag til restaurasjons-bevegelsen var hans påvirkning av den politiske utviklingen i England til å åpne for at jødene kunne vende tilbake til sitt hjemland. Det fortelles at Lord Shaftesbury hele sitt voksne liv bar en ring der det var inngravert «Be om fred for Jerusalem». Det som opprinnelig hadde vært en religiøs motivert tro hos kristensionister ble fra 1840 tallet ble offisiell Britisk politikk i Palestina og Midøsten.

Charles Henry Churchill (1814-1877), britisk offiser og diplomat i det ottomanske Syria, fremmet en av de første planene for

opprettelsen av en israelsk stat. Gjennom en utrettelig innsats hjalp han jødene til å bli kvitt de infame beskyldningene om rituelle drap på kristne barn.

Britisk sionisme på 1900-tallet

Den britiske restaurasjonismen førte til at England etter første verdenskrig fikk kontroll over Det Hellige land. Tidlig på 1900 tallet sørget noen av de mest hengivne kristensjonistene for at Balfourdeklarasjonen og det Britiske Palestinamandatet så dagens lys.

James Balfour (1848-1930) var født i Scotland og vokste opp i et kristent hjem. Hans interesse for Bibelen ga ham kjærlighet til jødene. I en årrekke hadde han høye stillinger i Britisk politikk og i en periode også som statsminister. Interessen om opprettelsen av en jødisk stat var bibelsk begrunnet. Fra sin oppvekst hadde han utviklet en intellektuell beundring og sympati for jødisk filosofi og kultur. Problemene jødene opplevde i den moderne verden, engasjerte ham sterkt.

Etter mange forsøk greide Balfour til slutt å overbevise det Britiske krigskabinettet at tiden var inne for å erklære Britenes støtte til en Jødisk re-etablering i sitt hjemland. Balfourdeklarasjonen ble undertegnet 2. november 1917 og var et brev adressert til sionistlederen Lord Rothschild: «*Hans Majestets regjering ser med støtte på etableringen i Palestina av et nasjonalt hjem for det jødiske folk*». Balfourdeklarasjonen fikk en voldsom effekt for sionistbevegelsen.

David Lloyd George (1863-1945) var Britisk statsminister da Balfourdeklarasjonen ble skrevet. Lloyd George, som var fra Wales, hadde som barn fått undervisning i Det Gamle testamente av sin mor. Som politiker og kristensjonist var han fast bestemt på å få kontroll over Palestina, slik

at England kunne utføre det han mente var Guds forutbestemte oppdrag.

William Hechler

Den sekulære sionismens grunnlegger var Theodor Herzl (1860-1904). Hans første og nærmeste rådgiver var presten William Hechler (1845-1931). Født i India av tyske misjonærforeldre gikk han på college in Basel, Sveits der Hechler først møtte Herzl. Hechler ble en av de mest nidkjære kristensjonister til alle tider, helt oppslukt av målet om at Jødene igjen skulle bosette seg i sitt gamle hjemland.

I 1882 utgav Hechler en bok med tittelen *Gjenopprettelsen av Jødene i Palestina ifølge profetiene*. I 1885 ble Hechler utnevnt som kapellan ved den Britiske ambassaden i Wien og i 1886 møtte han Herzl. Han ble han Herzl's viktigste medhjelper, veileder og talsmann. Med sine forbindelser både i Tyskland og England åpnet Hechler dører så Herzl kunne treffe høytstående politikere. I korte, men avgjørende perioder overløt Herzl nærmest hele sionistprosjektet til kristensjonisten Hechler.

Blackstone og amerikansk kristensjonisme

Et av de fremste eksempler på kristensjonisme finner vi hos amerikaneren William E. Blackstone (1841-1935). I 1891 var situasjonen til forfulgte jøder i Russland prekær. Blackstone samlet signaturen til 413 fremtredende amerikanere og ba president Benjamin Harrison hjelpe disse med et nytt hjemland i Palestina. Senere sendte han en lignende appell til kristensjonisten president Woodrow Wilson. Dette førte til at denne senere støttet Balfourdeklarasjonen. I Israel er det dag en egen skog til ære for ham, «Blackstone-skogen».

Harry Truman og anerkjennelsen av Israel.

President Harry S. Truman (1884-1972) vokste opp i et gudfryktig kristent hjem. Tidlig begynte han å lese Bibelen og ved 14-års alder hadde leste den fire ganger. Hans kristne sionisme bygget på kjærligheten til bibelens folk, kombinert med ansvaret for forfulgte jøder.

Trumans kristensionisme var dypt forankret lenge før han ble president i USA. Dette kom klart fram ved to viktige avgjørelser: under behandlingen av delingsforslaget i FN i november 1947, og senere ved anerkjennelsen av det nyopprettede Israel. Ved begge anledninger sto alle Trumans personlige rådgivere og de militære lederne mot ham. Men presidenten sto fast ved sin overbevisning.

Han instruerte den amerikanske delegasjonen i FN å støtte delingsplanen og 14 mai 1948, sytten minutter etter at David Ben-Gurion hadde erklært staten Israel for opprettet, ble et telegram sendt til Tel Aviv med USA's anerkjennelse.

Israels Gud er historiens Gud. På forunderlig vis har de rette personer med profetisk overbevisning påvirket og tatt avgjørende beslutninger på veien mot det moderne Israel.

Red. A.Sg